

4. Илькевич, Г. (1841). *Галицкіи приповѣдки и загадки*. Відень, 124 с.
5. Крашевский, В. Ермола. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rulit.me/books/ermola-read-197348-14.html>
6. Крестовский, В. В. (2008). *Очерки кавалерийской жизни*. Москва, 365 с.
7. *Brama. Edukacja i animacja/Losy*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://blog.teatrnn.pl/brama-edukacja-i-animacja/losy/>.
8. *Polski Słownik Biograficzny*. Т. 15. Kozłowska Zofia – Kubacki Stanisław (1970). Wrocław, 636 s.
9. *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego* (2007). Warszawa, 1088 s.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Kremer – Kremer, A. (1870). *Słowniczek prowincjonalizmów Podolskich, ułożony w Kamieńcu Podolskim w roku 1863*. Kraków, 83 s.

SGP – Karłowicz, J. (1900–1911). *Słownik gwar polskich*. Т. I–VI. Kraków.

УДК 811.161.2'282

Марина Делюсто
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
(Ізмаїл, Україна)
e-mail: mdelyusto@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9162-4131

РУМУНІЗМИ В ГОВІРКАХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКОГО АРЕАЛУ

У статті описано деякі інтегровальні лексичні одиниці, їхні формальні та семантичні варіанти, які виникли в українських, російських та болгарських південнобессарабських говірках внаслідок контакту з румунською мовою, що в подальшому допоможе встановити напрямки і ступінь інтеграції українських та інших слов'янських (та неслов'янських) діалектів у регіоні.

Ключові слова: українська, болгарська, російська говірка, румунська мова, лексичні запозичення, Південна Бессарабія.

Delyusto Maryna. Romanian borrowings in Slavic dialects of Southern Bessarabia

Introduction. The research of existence and interaction of Slavic languages and dialects (Ukrainian, Bulgarian, Russian) is an actual problem facing modern Slavic dialectology nowadays, because its solution helps to summarize the specific character of interference processes, especially understanding mechanisms of formation common for different idioms linguistic phenomena. The article deals with the Romanian borrowings in the Ukrainian, Bulgarian, Russian dialects spread on the South of Odessa region. This area is an interesting and complex object of analysis because of its dialect mixed character and specific territorial variation of idioms, which save origin identity and are opened to the interferential processes.

Purpose. The purpose of the analysis is to describe common lexical units in the Ukrainian, Bulgarian and Russian dialects of Southern Bessarabia as a result of contacts with the Romanian language.

The author uses in investigation his own observations of dialectal speech of inhabitants of this region and also pays attention to lexicographical and languageographical materials. The general method of studying is descriptive.

Results. The author distinguishes: 1) a list of common lexical Romanian borrowings, which are characterized of a lot of formal and semantic variants in all Slavic dialects under investigation; 2) a list of common lexical Romanian borrowings that have formal variants (rarely semantic) first of all in one of the Slavic dialects under investigation; 3) a list of common lexical Romanian borrowings, that have no formal and semantic transformations in all Slavic dialects under investigation. Derivative forms of some borrowing are also analyzed.

Originality. In contrast to other descriptions of the Slavic dialects of this region (Z. Barbolova, V. Kolesnyk and etc.) the author for the first time makes a detailed description of lexical Romanian borrowings in the Bulgarian dialects.

Conclusion. The author proves that a lot of Romanian lexical borrowings in the Ukrainian, Bulgarian, Russian dialects spread on the South of Odessa region are a distinguishing feature of their language systems. The majority of these lexemes exactly appeared on this territory as a result of a long-term influence of Romanian language.

Key words: *Ukrainian, Bulgarian, Russian dialects, Romanian language, borrowings, Southern Bessarabia.*

Актуальність. У Південній Бессарабії, на півдні Одещини між Дністром і Дунаєм, поруч з українцями, які за відомостями Всеукраїнського перепису 2001 р. становлять більшість (40,2%), упродовж майже двохсот років мешкають болгари, молдовани, росіяни, гагаузи, албанці, цигани та ін. Полілінгвізм, інтерференція, в цілому мовна ситуація в регіоні – питання, що постійно перебувають у фокусі уваги дослідників мов ареалу (див. праці П. Ю. Гриценка, В. О. Колесник, Л. Л. Касаткіна, У. Шмідт, А. О. Колесникова, О. О. Мірошніченко та ін.), адже не зважаючи на значну строкатість в етнічному і мовному плані, лінгвальну специфіку регіону насамперед визначає безконфліктність, високий ступінь терпимості населення і до самих мов, і до результатів міжмовного та міжговіркового контактування [Колесников 1999, с. 275].

Складна історія формування південнобессарабського регіону пов'язана з тривалим пануванням на його теренах Румунії, зокрема 1856, 1857–1878 рр., 1918–1940 рр., 1941–1944 рр., і політикою насильницької румунізації, що передбачала обов'язкове вивчення і використання румунської та заборону рідних мов. Це зумовило значну кількість запозичень, насамперед лексичних, з румунської мови в мовленні представників різних етнічних груп, що мешкають на цій території. Досі до кінця не з'ясованим залишається ступінь проникності мовних систем ареалу до румунськомовного впливу, характер мовних змін у структурі ідіомів різної спорідненості, викликаних таким впливом, повний перелік інтегралізмів-запозичень, шляхів їхнього формування і трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наявних наукових розвідках питання румунського впливу на розвиток мов і діалектів Південної Бессарабії передусім висвітлено на матеріалі однієї мови. Так, аналіз результатів українсько-романських мовних контактів на рівні лексики маємо в працях В. П. Дроздовського [Дроздовський 1962], А. М. Мука [Мука 1960], Т. П. Заворотної [Заворотна 1967], П. Ю. Гриценка [Гриченко 2006], О. О. Мірошніченко [Мірошніченко 2004], О. А. Дакі [Дакі 2014], на рівні граматики – в А. О. Колесникова [Колесников, 2015, 2016]. Вплив румунської мови на формування лексичного складу російських говірок визначено в статті Л. Л. Касаткіна, Р. Ф. Касаткіної, Т. Б. Юмсунової [Діалект 2004] та «Словнику російських говірок Одещини» за ред. Ю. О. Карпенка [СРГО]. У вищезгаданих працях насамперед окреслено тематичні групи лексики, які зазнали інтерференції, подекуди розмежовано безпосередні й опосередковані запозичення.

Не зважаючи на закономірну взаємодію болгарського та румунського мовного складника в досліджуваному регіоні та на материнській території, спеціальних праць з цієї проблематики не знаходимо. У наявних словниках болгарських південнобессарабських говірок В. О. Колесник [Колесник 2001, 2008, 2018], З. Барболової [Барболова 1999] зафіксовані румунські запозичення не мають відповідної позначки.

Мета статті – описати інтегровальні лексичні одиниці, їхні формальні та семантичні варіанти, які виникли в українських, російських та болгарських південнобессарабських говірках внаслідок контакту з румунською мовою, що в подальшому допоможе встановити напрямки і ступінь інтеграції українських та інших слов'янських (та неслов'янських) діалектів у регіоні.

Джерелами дослідження стали лексикографічні та лінгвогеографічні праці [АУМ; Колесников 2016; СУГО; СРГО; Барболова 1999; Колесник 2001, 2008; DRR] та безпосереднє спостереження над діалектним мовленням.

Основні результати. Аналіз джерел та спостереження над мовленням носіїв українських, болгарських та російських південнобессарабських говірок дозволили відзначити, що результатом адаптування румунізмів контактними слов'янськими мовами стала значна формальна і семантична варіантність в кожному ідіомі. Зокрема, рум. *bordei* 'маленький будинок', 'землянка', 'халупа', 'хатинка', 'літня кухня' [DRR, р. 476] має такі формальні варіанти: укр. *бурдейя*, *бурдейка* 'тс' (Бр., Мат., Пш., Кс., Саф.), *бурдел'ка* (Рл.2., КБ), (Пр.БД), *бурд'ій* (Лим.) [Колесников 2016, к. 95; СУГО, с. 30–31; ЕСУМ 1, с. 299]; болг. *бурдей*, *бурдейка* (Крин.) *бурдей*, *бурдел'а* (Куб.), *бурде* (Сув.) 'тс' [Колесник 2001, с. 38]; рос. *бурдейка*, *бардейка* 'тс' (Серг., Введ., Рус.Ів., Усп.) [СРГО I, с. 57]; рум. *buĵor* 'півонія, Раeonia L.' [DRR 2004, р. 478]: укр. *бу́жор*, *бу́жора* 'тс' (Пш., Саф., Мт., Бр., Кс., Шевч., Труд., Дес.) [СУГО, с. 29; ЕСУМ 1, с. 281]; болг. *бу́жор* 'тс' (Крин., Таб., Огор., З., Бог., Лощ., Евг., Сув., Куб.) [Колесник 2008, с. 367; 2001, с. 234]; рос. *бу́жол*, *бу́жор* 'тс' (СтН., НН) [СРГО I, с. 54]; рум. *ăruişoi*, *ăruişă* 'кукурудза', 'молодий качан кукурудзи', 'кукурудзяне поле' [DRR, р. 629]: укр. – *папу́шойа*, *пап'шойа* (Кс., Саф., Бр., Пш., Труд., Шевч., Дес., Пл., Див., Тат.), *пап'шой* (Пш.), *папу́шой* (Кс., Саф.), *пупу́шина* (Саф.), *пап'нуша* 'кукурудза, Zea mays L.', 'качан кукурудзи' (Саф., Пш.) [АУМ, к. 110; СУГО, с. 146; Колесников 2016, к. 89; ЕСУМ 4, с. 286]; болг. *пап'шой*, *папу́шой* (Куб.), *папа'шой* (Сув.), *пу́шой* (Евг.), *мамул'* (Крин.) [Колесник 2001, с. 263]; рос. *папу́шойа* (Серг., СтН., НН, Рус.Ів., Усп.), *папу́ша* (Кос., Возн., Спас., Вас., Мур., Мрн., СтН,

НН, Гн.2, Нкл., Введ.), *паныша* (Мрн.), *панышой* (Возн., Серг., Мур, Мрн., Усп., Рус.Ів), *панша* (Мрн., Прм.); рум. *rariță* 'рогіз', 'широколистий рогіз', 'очерет' [DRR, р. 625]; укр. *папур*, *папура*, *папора*, *папер* 'тс' (Тат., Шевч., Дес., Кил., Труд., Саф., Бр., Мат., Кс., Лим.) [СУГО, с. 146; ЕСУМ 4, с. 284]; болг. *папур* 'тс' (Крин., Таб., Гор., З., Бог., Лощ.) *папур*, *пѣпур* 'кукурудза' (Гор.) [Колесник 2008, с. 206; 2018, с. 316]; рос. *папор*, *папур*, *папура*, *папора* (Мур., Возн., СтН, НН, Вас., Мкл.), *папорот* 'тс' тощо.

Зафіксовано інтегрувальні лексеми, які набули формальних (і подекуди семантичних) варіантів в одних слов'янських мовах, а в інших – ні. Напр., рум. *zestre* 'придане', 'майно' [DRR, р. 757] найбільшу кількість варіантів має в укр. говірках, зокрема *дѣстри(ие)*, *зестри* (Рл.2); *дѣстри*, *дестри* (Тат., Коч.), *дѣстри* (Скр., Бл., Тр., Вс., НЦ, Труд., Км., Гн.); *дѣстра* (Пк.2, Ск., Уд.); *дѣстра* і *дѣстри* (Чист., Влад.); *дѣстри*, *зеч'і* (Мк.), *дѣстри*, *зестри* (СЦ, Лим.); *зестри* (Вол., Пр.Тат., Ел.); *зестри* 'лахміття' (Пр.БД.); *дѣйстри* (Ну., Пк.) [Колесников 2016, к. 88, 7; АУМ, с. 174; СУГО, с. 68; ЕСУМ 2, с. 58], натомість в болг. зафіксовано лише *зестра* (Крин., Евг.) [Колесник 2008, с. 103; 2001, с. 245], (Куб.) із значенням 'нерухоме майно, яке батьки дівчини дарують їй після весілля', в рос. *дѣстры*, *дѣстри* 'придане', 'вовняні доріжки, килимки' (Рус.Ів., Вилк.) [СРГО I, с. 16], *зэстра* 'скриня з поганим, нікому не потрібним одягом' (Вилк.). Рум. *măgar* 'осел, ішак', 'дурень, чурбан' [DRR, р. 590] має формальні варіанти лише в болг. говірках, пор. *магар'а*, *магаре* [Колесник 2008, с. 167], *магари*, *мѣгари* 'тс' [Колесник 2018, с. 251]; натомість укр. *магар* 'тс' [СУГО, с. 122; ЕСУМ 3, с. 351–352], рос. *магар* 'тс' (Возн., Введ, Рус.Ів., Мур., СтН, НН), *магар* 'низькоросла кобила' (СтН, НН).

Стійкість окремих інтерферем в говірках засвідчують й численні похідні, як-от: рум. *părușoi*, *părușă* 'кукурудза', 'молодий качан кукурудзи', 'кукурудзяне поле' в укр. говірках має похідні *папушойний*, *папшойний*, 'кукурудзяний' (Мк.), *папушонин'а*, *папушойінка* 'кукурудзиння', *папушойнишче* (Тат., Пр.Тат), *папушойн'а* 'поле після збирання кукурудзи, яке часто використовується під посіви озимини' (Мих.), *папушойн'а* 'кукурудзяні стебла, що вириваються, вирубуються під час сапанки' (НЦ), *папушойка* 'рід кімнатних квітів' (ЖЯ) [Дроздовський 1962], в рос. говірках – *папшон'а* 'кукурудзяні стебла і коріння' (Рус.Ів.), *папушовый* 'кукурудзяний' (СтН, НН, Мур.), *папушовка* 'машина для збирання кукурудзи' (Введ.), *папушовн'ик* 'кукурудзяні стебла, що використовують для покриття даху' (Спас., Кос.), *папушовн'а* 'листя кукурудзи' (Спас.) [СРГО II, с. 13–14]; рум. *rariță* 'рогіз' в рос. говірках реалізовано в похідних *папуровый* 'зроблений з папури', *папуровицы*, *папур'анк'и*, *папур'анцы* 'саморобні сплетені капці з папури' (СтН) [СРГО II, с. 12–13]; рум. *măgar* 'осел, ішак', 'дурень, чурбан' в рос. говірках має похідні *магар'уга* 'вперта людина' (Возн., Введ, Мур., СтН, НН), 'великий незграбний чоловік' (Рус.Ів.), *магар'онок* 'ослятко', *магар'ица* 'ослиця', *магар'ит*, *магарн'ич'ат* 'багато і важко працювати' (Возн., Введ., СтН, НН) [СРГО I, с. 293–294], в болг. говірках – *магари*, *магартии* 'впертість, неподобство', *магар'ица* 'ослиця', *магаришки* 'ослячий, ослиний' [Колесник 2018, с. 251]; рум. *săratuță* 'ропа', 'розсіл' в укр. говірках відоме як *саламур*, *сал'амур*, *саламура* та має похідні – *саламурити* 'кидати м'ясо в ропу', *саламур'іка* 'приготовлена дрібна риба для їжі, підсмажена й підсолена' (Вилк.) [СУГО, с. 176]; в рос. – *саламур* 'тс' (Усп., СтН., Возн.) [СРГО II, с. 152], *саламурит* 'бrehати' (Вилк.).

Частина запозичень не зазнали формальних і семантичних трансформацій або вони є незначними, як-от: рум. *săruță* 'віз' [DRR, р. 757]: укр. *каруца* 'віз', 'старий віз' (Тат., Лим., Див., Скр., Пл., Ну., Гн., Ск., Влад., Шр., Сем., Уд., Вип., Мар., Труд., Кс., Бр., Км., Стр.) [СУГО, с. 93; ЕСУМ 2, с. 398]; болг. 'тс' (Євг., Сув., Кам., Лощ., Таб., Гор.) [Колесник 2001, с. 248]; рос. *каруца* 'тс' (СтН., НН, Усп.) [СРГО I, с. 255]; рум. *clacă* 'робота гуртом, допомога', 'трудова повинність' [DRR, р. 490]: укр. *клака* 'особливий вид спільної праці, дружньої, сімейної допомоги, за яку не платили, а тільки годували' 'толока' (Тат., Пр.Тат, Яр., Пл., Мл., Лим., НЦ) [АУМ, к. 108; СУГО, с. 98, 99; Колесников 2016, к. 92; ЕСУМ 2, с. 453]; в болг. *клака* 'тс' (Крин., Сув., Кам., Лощ., Таб., Гор.) [Колесник 2008, с. 298]; рос. *клака*, *клока* 'тс' (Возн., Введ., Серг.) [СРГО I, с. 260]; рум. *colibă* 'хатинка', 'курінь' [DRR, р. 493]: в укр. – *колиба* 'курінь для сторожа' (Шевч., Труд., Дес., Бр., Мат., Кс., Саф.), *коулиба* 'курінь на баштані, винограднику' (Мл., Коч., Рл.2, Пл., Нер., Баш.), 'вбога стара хата' (ЖЯ, Коч.), *кулиба* 'тракторна будка на полі' (Мн.), *кол'іба* (НЦ) 'курінь для сторожів, пастухів' (Рл.1, НЦ), *кулиба* 'курінь, хатинка' (Дес.) [АУМ, с. 157; СУГО, с. 102, 103, 111; ЕСУМ 2, с. 510]; в болг. – *колиба*, *кулиба* 'тс' (Баг., Лощ., Гор., Таб., З.); рос. *колиба* 'собака конура' (Возн., Введ., Вас.) [СРГО I, с. 264]; рум. *cotlon* 'сховище, таємне місце, вкрите місце', 'таган, треніжок', 'подпиччя', 'водорій', 'ніша' [DRR, р. 501]: укр. *котлон*, *кутлон* 'літня піч у дворі з каменя або цеглини без чавунної плити', 'плита за зразком кабиці' (Пл., Мол., Рл.1) [СУГО, с. 106; ЕСУМ 3, с. 60]; болг. *котлон*, *кутлон* 'пристрій з двох цеглин, між якими горів вогонь і там у дворі готувалася їжа', 'піч' (Євг., Куб., З., Баг., Лощ., Гор., Таб.) [Колесник 2001, с. 252]; рум. *dułap* 'шафа' [DRR, р. 525]: в укр. *дулап* 'поливальна машина, водочерпальня' (Тат., Кс., Бр., Мат., Пш., Саф., Нер.,

Пр.БД), 'шафа' (Башт., ЖЯ, Коч.), *дулапчик* 'тумбочка' [СУГО, с. 73, 74]; в болг. – *дулап* 'дерев'яна шафа, вбудована у стіну для зберігання продуктів' (Куб., Крин., Євг., Сув., Лощ., Гор., Таб.), 'колесо в колодязі для поливу овочів' (Євг.), *долап* 'спеціальна поливальна машина' (Сув.) [Колесник 2001, с. 242; 2008, с. 84]; в рос. – *дулап* 'тс' (СтН., Возн., Мур., Вас., Введ.) [СРГО I, с. 184]; рум. *ta'vǎ* 'таця' [DRR, р. 274]; в укр. *та'ва* (Мт., Саф., Кс., Пш., Бр., Коч., Нер.) [СУГО, с. 186; ЕСУМ 5, с. 500–501]; в болг. *та'ва* (Кам., Лощ., Куб., З., Таб., Гор.) [Барболова 1999, с. 133]; в рос. *та'ва*, зменш. *та'в'ичка* 'кругла жаровня' (Мур., Рус.Ів., Вилк., НН) [СРГО II, с. 206]; рум. *mălai* 'кукурудзяне борошно', 'коржик з кукурудзяного борошна', 'кукурудза', 'просо' [DRR, р. 590]; укр. *мелай* 'кукурудза' (Вш.), *малай* 'хліб із кукурудзяного борошна і частково з пшеничного' (Тат.), 'кукурудзяний хліб' (Нер., Туз., Вол., ВБ, Лим.) [АУМ, к. 110; СУГО, с. 73; ЕСУМ 3, с. 369]; в болг. *малай* 'кукурудзяне борошно' (Куб.) [Барболова 1999, с. 127]; в рос. *малай* (Возн., Вас., Мкл.), *малан* (Рус.Ів.) 'коржик з кукурудзяного борошна', 'хліб з кукурудзяного борошна' (Возн., Вас., Рус.Ів., Мкл.) [СРГО I, с. 295–296]; рум. *strungă* 'загін для доїння овець' [DRR 2004, с. 712]; укр. *струнга* 'місце в отарі, де доять овець', 'огорожене в полі місце, де доять овець' (НЦ, Пш., Саф., Кс.) [СУГО, с. 185; ЕСУМ 5, с. 453]; болг. *струнга*, *струнка* 'тс' (Куб., З., Бог., Лощ., Гор., Таб.) [Колесник 2008, с. 285]; рос. *струнга* 'тс' (Рус.Ів.) [СРГО II, с. 197]; рум. *teask* 'прес для вичавлювання' [DRR, р. 725]; укр. *т'аски* 'прес для видавлювання соку з винограду' (Нер., Бр., Мат, Пш., Кс., Саф.), *т'аска* 'тс' (Лим., Див., Скр., Бл., Ол., Пл., Мп., Ну., Гн., НЦ, Пк.2, СЦ, Ск., Вол., Шр., Мл.2., Тр., Пр.Тат., Сем., Уд., Вип., Мар., Труд., Кс., Км., Стр.), *т'аск* 'тс' (Пк., Вс., Чист., Вол., Єл., Рл.2, Кал.) [Колесников 2016, к. 86; СУГО, с. 195; ЕСУМ 5, с. 702]; в болг. – *т'аска* 'тс' (Куб., З., Баг., Лощ., Гор., Таб.), 'ящик' (Крин.) [Колесник 2008, с. 306]; в рос. – *т'ас* (Возн., Введ., Усп.), *т'аска* (Мкл., Рус.Ів., Спас.), *т'аск'и* (Вас., Рус.Ів., Прм., Усп.) 'тс', 'жорна для помелу кукурудзи' (Ст.Н) [СРГО II, с. 235]; рум. *pa'ner* 'плетений кошик' [DRR, р. 624]; в укр. *па'н* (')ера 'великий кошик круглої форми', 'кошик, сплетений з верболозу, що використовується, як правило, для перенесення і перевезення різних овочів, винограду' (Пр.Тат., ЖЯ, Яр., Лим., КБ., Мон., Бр., Мт., Саф., Кс., Пш.) [АУМ, с. 112; СУГО, с. 145]; болг. *па'нер*, *па'нера* 'кошик з ручками для трави' (Крин., Таб., Гор., З., Баг., Лощ.) [Колесник 2008, с. 205]; рос. *па'нера* 'великий, широкий кошик, сплетений з верболозу, для фруктів та овочів' (Вас., Мур., СтН, НН, Мкл.) [СРГО II, с. 11].

Варто відзначити, що, незважаючи на неоднозначність тлумачення етимології окремих лексем, напр., слова *па'нера* як запозичення з болгарської мови [ЕСУМ 4, с. 275], значної кількості болгаризмів (за шляхом запозичення), що потім могли потрапити в ареал і через румунське посередництво як тюркізмів, й того, що не всі інтегровальні лексичні риси говірок досліджуваних слов'янських мов, запозичені з румунської мови, сформувалися саме на території Південної Бессарабії, адже контакт із румунською мовою властивий також українським говіркам материнського ареалу (зокрема, вважаємо, що зафіксована в окремих українських [Колесников 2015, с. 287] і болгарських [Колесник 2001, с. 254] говірках ареалу частка *май* в значенні ступеня порівняння була запозичена саме протоговірками на материнській території), переконані, що є всі підстави стверджувати, що мовою-посередницею для всіх проаналізованих у статті лексем стала саме румунська, а основна частина спільної повнозначної лексики (у всій багатоманітності її семантичних і формальних трансформацій), яку вдалося зафіксувати, безумовно, є наслідком складних багатовекторних, динамічних інтерферентних процесів в цьому ареалі.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження засвідчило, що для українських, болгарських, російських південнобессарабських говірок властива значна кількість запозичень з румунської мови, які і сьогодні активні у мовленні їхніх носіїв. Цей факт становить виразну відмінну рису лексичних систем говірок слов'янських мов, що побутують в ареалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барболова, З. (1999). *Особенности на българския говор в с. Червоноармейское (Кубей), Болградски район, Одесска област в Украйна*. Одеса. 151 с.
2. Гриценко, П. Ю. (2006). Межиріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети). [У:] *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету*. Вип. 21. с. 3–16.
3. Дакі, О. А. (2014). Ботанічна лексика в українських говірках межиріччя Дністра і Дунаю: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Київ, 16 с.
4. Дроздовський, В. П. (1962). *Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратовського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області)*: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 661 „Українська мова”. Одеса, 473 с.
5. Заворотна, Т. П. (1967). *Лексика українських наддунайських говірок*: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 661 „Українська мова”. Ужгород, 333 с.

6. Касаткин, Л. Л., Касаткина, Р. Ф. и Юмсунова, Т. Б. (2004). Диалект липован – русских старообрядцев Нижнего Подунавья. [У:] *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Вип. 17. Ізмаїл, с. 77–84.
7. Колесник, В. А. (2001). *Евгеновка /Арса/. Ономастика. Говор. Словарь*. Одеса, 287 с.
8. Колесник, В. О. (2018). *Говорът на българите в с. Городне (Чийшия). Бессарабия. Речник*. Одеса, 545 с.
9. Колесник, В. О. (2008). *Говорът на българите в с. Криничне (Чушмелий). Бессарабия. Речник*. Одеса, 376 с.
10. Колесников, А. О. (2016). *Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю*. Ізмаїл, 168 с.
11. Колесников, А. О. (2015). *Морфологія українських південнобессарабських говірок: генеза і динаміка*. Ізмаїл, 676 с.
12. Колесников, О. (1999). Етномовна ситуація і питання мовної політики в Українському Придунав'ї [У:] *Південь України. Одеса. Четвертий міжнародний конгрес українців*. Одеса, с. 275–283.
13. Мірошніченко, О. О. (2004). Болгарські та східнороманські елементи в українських південнобессарабських говірках. [У:] *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Вип. 17. Ізмаїл, с. 100–106.
14. Муқан, А. М. (1960). *Українські наддунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 661 „Українська мова”*. Глухів, 291 с.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

АУМ – Атлас української мови. В 3 т. (2001). Т. 3. Київ, 266 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови. В 7 т. Київ.

СРГО – Словарь русских говоров Одесщины. В 2 т. Одесса.

СУГО – Словник українських говорів Одещини (2011). Одеса, 223 с.

DRR – Dicționar rus-român, român-rus. Chișinău, 760 p.

Позначення населених пунктів

Білгород-Дністровський р-н: Вип. – Випасне; Віл. – Вільне; Вм. – Великомар'янівка; Вол. – Володимирівка; Крт. – Крутоярівка; Мар. – Маразліївка; Мк. – Миколаївка; Мн. – Монаші; НЦ – Нова Царичанка; Пк.2 – Петрівка; Пр.БД. – Приморське; Рус.Ів. – Руська Іванівка; Сем. – Семенівка; СЦ – Стара Царичанка; Ск. – Старокозаче; Уд. – Удобне; Чист. – Чистоводне; Шр. – Широке;

Татарбунарський р-н: Тат. – м. Татарбунари; Башт. – Баштанівка; ВБ – Весела Балка; Див. – Дивізія; ЖЯ – Жовтий Яр; Коч. – Кочкувате; Лим. – Лиман; Нер. – Нерушай; Пр.Тат. – Приморське; РБ. – Рибальське; Рл.2 – Ройлянка; Спас. – Спаське; Стр. – Струмок; Тр. – Трапівка; Тз. – Тузли;

Саратський р-н: Введ. – Введенка; З. – Зоря; КБ – Крива Балка; Кл. – Кулевча; Мих. – Михайлівка; Мл. – Молдове; Пл. – Плахтіївка; Рл.1 – Ройлянка; Серг. – Сергіївка; Усп. – Успенівка; Яр. – Ярославка; Хл. – Холмське;

Арцизький р-н: Вш. – Вишняки; Км. – Кам'янське; Мп. – Мирнопілля;

Тарутинський р-н: Бл. – Благодатне; Вс. – Височанське; Гн. – Ганнівка; Гн.2 – Ганнівка Друга; Євг. – Євгенівка; Єл. – Єлизаветівка; Мкл. – Миколаївка; Мл.2 – Малоярославець Другий; Ну. – Новоукраїнка; Ол. – Олександрівка; Пк. – Петрівка; Скр. – Скриванівка;

Кілійський р-н: Вас. – Василівка; Вл. – м. Вилкове; Дес. – Десантне; Кіл. – м. Кілія; Мрн. – Мирне; Новс. – Новоселівка; Прм. – Приморське; СТ – Старі Трояни; Труд. – Трудове; Шв. – Шевченкове;

Ізмаїльський р-н: Баг. – Багате; Бр. – Броска; Кал. – Каланчак; Км. – Кам'янка; Кс. – Кислиця; Лощ. – Лоцинівка; Мат. – Матроска; Мур. – Муравлівка; НН – Нова Некрасівка; Пш. – Першотравневе; Саф. – Саф'яни; СтН. – Стара Некрасівка; Сув. – Суворове;

Болградський р-н: Винг. – Виноградівка; Гор. – Городне; Дм. – Дмитрівка; Кос. – Коса; Крин. – Криничне; Куб. – Кубей; Олекс. – Олександрівка; Таб. – Табаки.